

Légkörfény, ellensugár, oszlopok

Az észlelések ismertetése előtt a rovat tartalmát érintő változásokról szeretnénk néhány sort írni. Vannak optikai jelenségek, amelyek a nappali égen igen gyakori, mindennapos – kedvező helyzetben naponta is sok alkalommal előforduló események. Ilyenek az irizáló felhők és a felhőárnyékok / Tyndall-sugarak. Mindkettő rendkívül sokszor válik láthatóvá, ha a felhőzet alkalmas. Ezek éjszakai formája (amelyet holdfény okozhat) viszont ritka, és talán az éjjeli megfigyelések csillagászati szempontból is érdekesebbek. Ezért szeretnénk a kedves észleelőinket megkérni, hogy az irizáló felhők és a Tyndall-sugarak (felhőárnyékok) esetében ezután csak az éjjeli megfigyeléseket, fotókat küldjék a rovatnak. A rokon jelenségek közül, mint az alkonyati sugár és alkonyati ellensugár (krepuszkuláris, antikrepuszkuláris sugarak – a Nap a horizonton vagy az alatt tartózkodik) és a szabályos, több színes gyűrűből álló koszorú a Nap körül természetesen továbbra is várjuk a nappali észleléseket is. Ezzel az apró változással szeretnénk, ha többen próbálnának éjjeli optikai jelenségeket megfigyelni, talán az egyre hosszabbodó éjszakák és a korábban beálló sötétedés ezt támogatni is fogja.

Augusztusban próbáltuk túlélni a sokadik hóhullámot, de közben szerencsére égi események is adódtak. Mennyiségben nem, de minőségben annál izgalmasabb hónapunk volt! Ha volna a rovatban „hónap fotója”, akkor ezt most Pintér András nyerné el a Mihályi felett augusztus 18-án észlelt fantasztikusan erős és élénk színű zöld légkörfényvel. Egy átvonult hidegfront gyönyörűen kitakarította az égboltot, a nyugati országrészre derült estét hozva. Észlelőnk Tejutat fotózni ment ki faluja határába, kihasználva a remek átlátszóságot, amikor arra lett figyelmes, hogy az égbolton zöldes színű sávok látszanak. Szerencsére ahhoz, hogy egy ilyen jelenséget megörökítsen valaki, nem kell a legdrágább, legújabb fényképezőgépet és leg-

profibb objektíveket megvenni. Pintér András egy Canon 1000D-vel és hozzá Peleng 8 mm-es objektívvel fényképezte a légkörfényt! Nyilván sokat segít egy magas érzékenységgel bíró váz, jó fényerős objektív, de nem szabad arra hivatkozni, ha valaki meg sem próbálja a látottakat lefotózni, hogy „nem elég jó hozzá a felszerelésem”. A technika gyenge pontjait sokszor lehet ellensúlyozni tudással, szorgalommal és kitartással! Észlelőnk szabad szemmel is jól látta a légkörfényt, ami meglehetősen ritka, elég kevés olyan esetről tudok, ahol a sávok zöld színét is látni lehetett. Maguk a sávok, mint az égbolt inhomogenitásai már könnyebben érzékelhetőek, főleg, mivel lassan ugyan, de mozognak is (ezt sorozatfelvételek animálásával bármikor megvizsgálhatjuk). Szerencsére a szemünk a színszegény éjszakai üzemmódban a zöldre érzékeny leginkább, így esélyesebb, hogy a légkörfény (vagy más esetben a sarki fény) zöldjét észrevegyük. További színeket csak jelentősebb fényerővel érzékelünk éjjel.

Egy másik elég ritka jelenség az antikrepuszkuláris sugár, ebből augusztusban többet is kaptunk, szerencsére. Az ellensugár különösen szép, ha teliholdkor jelenik meg, ilyenkor ugyanis a kelő Hold körül láthatóak a rózsaszín-szürke sugarak sávjai. Július végéről volt ilyen észlelésünk, de szerencsére augusztusban sem maradtunk le róla. 8-án, ugyan a Hold jelenléte nélkül, de igen kontrasztos, szép formában találta meg Hadházi Csabát a sugárnyaláb. A 80 fok hosszúságú sugár mintegy 20 percen át volt észlelhető.

A rovatvezető 29-én, teliholdfotózáskor észlelte az ellensugarakat. Érdekes volt, hogy hajnalban is látszottak, bár jóval halványabban, de az alkonyati – holdkeltés időszakban igen látványosan nyúltak végig az égbolt keleti felén.

Szintén a Nappal szemközt látható jelenség az ellenfény. Ezt jól ismerhetjük például az Apollo-program során készített holdfelszíni

fotókról. A jelenséghez száraz felszín szűk-
 séges, és valamilyen fényforrás az észlelő
 háta mögött. Éjjel ez a Hold, természetesen, a
 fényesedést a felszínen pedig az úgynevezett
 árnyékkizárás okozza. A talaj göröngyeire
 eső fény az antiszoláris / antilunáris pontban
 árnyékoktól mentesen látszik, innen távo-
 lodva azonban a göröngyök, porszemcsék
 árnyéka egyre nagyobb. Emiatt az ellenpont
 a legfényesebb, és tőle távolodva fokozatosan
 több árnyékot látva már sötétebb a talaj. (Bár
 látványában hasonló, keletkezésében mégis
 gyökeresen eltér a harmatos növényzeten
 látszó dicsfény: ez utóbbit a harmatcseppek
 által a növény levelére fókuszált fény világos
 foltjainak összessége okozza.) A száraz nyár-
 végi éjjeleken azonban nem volt harmat, így
 a frissen szántott mezőn az ellenfény jelensé-
 gét tudta a rovatvezető megörökíteni a kelő
 Ikrék és Orion látványával kiegészítve. Az
 őszi szántásokon más is megfigyelheti!

Rosenberg Róbert gyönyörű naposzlopot örökített meg
 augusztus 29-én este

Torzult (délibábos) napkorongot fényképe-
 zett Hegyi Imre augusztus 7-én alkonyatkor,
 a rovatvezető pedig 27-én napkeltekor. Az
 őszi állatövi fény első megjelenését (habár
 még igen halványan látszott) a rovatvezető
 kísérte figyelemmel augusztus 19-én haj-
 nalban.

Augusztusban a halójelenségek nem túl
 sűrűn fordultak elő – a száraz, frontoktól
 mentes nyári időjárás nem kedvezett nekik,
 ez így természetes. Észlelőink a következők-
 ről számoltak be: Hegyi Imre 6-án figyelt meg
 melléknapot, Topor-Szili Balázs ugyanezen a
 napon napnyugta előtt látott kétoldali mel-

léknapot. 19-én a rovatvezetőnél volt fényes
 körülírt haló, Rosenberg Róbert pedig 21-én
 látott színes, élénk körülírt halót, Klajnik
 Krisztián pedig színes, élénk zenitköri ívet
 és halvány bal oldali melléknapot. Kósa-Kiss
 Attila 30-án reggel nagyon fényes bal oldali
 melléknapot látott.

Külön szeretnék kitérni a naposzlopok, hol-
 doszlopok jelenségére. Augusztusban ez volt
 a leginkább látott halójelenség, ennek pedig
 az az oka, hogy a kialakulása nem kötődik
 szabályos kristályformákhoz és elrendező-
 déshez, így olyan helyzetekben is létrejön,
 amikor más jelenséghez nem elegendően
 speciálisak a körülmények. Az oszlopok a
 jégkristályok lapján tükrözött fényből áll-
 nak össze, alacsony nap- illetve holdállásnál
 figyelhetjük meg. Igen ritkán a fényesebb
 bolygók, csillagok is létrehozhatják. A halók-
 ban szegény augusztusi égen szerencsére
 több alkalommal is láthattunk oszlopokat!
 Elsején este, holdkeltekor a rovatvezető látott
 holdoszlopot. 6-án Hegyi Imre a mellékná-
 pokkal naposzlopot is fényképezett. 9-én a
 Hold-Aldebaran együttállás észlelésekor a
 rovatvezető látott holdoszlopot. 24-én alko-
 nyatkor Rosenberg Róbert fotózott naposz-
 lopot, 27-én a rovatvezető a lenyugvó Hold
 felett látott holdoszlopot. 29-én hajnalban már
 jóval napkelte előtt megjelent a naposzlop,
 közel fél órával azelőtt, hogy felbukkant volt
 a Nap, már látható volt a vörös oszlop – erről
 Pintér András, Biró Zsófia és a rovatvezető
 számoltak be. Ugyanezen a napon alkonyat-
 kor a hasonló égi körülmények okán kiala-
 kult naposzlopot is megfigyelték: Biró Zsófia,
 Rosenberg Róbert (nála még egy kis hold-
 oszlop is volt), a rovatvezető. 30-án Hadházi
 Csaba, valamint Csukás Mátyás számoltak be
 naposzlopról, 31-én hajnalban Szöllősi Tamás
 észlelt naposzlopot, este pedig Kósa-Kiss
 Attila felső állású holdoszlopot látott.

Reméljük, hogy egy légköroptikailag moz-
 galmasabb őszi időszak elé nézhetünk, ilyen-
 kor látható gyakrabban haló a megnövekvő
 frontaktivitás okán. Reméljük, hogy a holdas
 estéket szép holdhalók, a holdmentes hajna-
 lokat pedig virító állatövi fény jelzi majd!

Landy-Gyebnár Mónika